

Podziękowania. Serdecznie dziękuję Panu drowi Leszkowi Bernackiemu za cenne wskazówki w trakcie przygotowywania niniejszej publikacji.

Summary. A new locality of *Spiranthes spiralis* (Orchidaceae) in the Beskid Sądecki Mts. *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall. is a very rare (CR category) and protected orchid in Poland. In year 2007 a new locality of this species has been found in the environs of Piwniczna (Beskid Sądecki Mts, 600 m a.s.l.).

LITERATURA

- BECZAŁA T. & FIEDOR M. 2006. Nowe stanowiska rzadkich przedstawicieli storczykowatych (*Orchidaceae*) na Pogórzu Cieszyńskim. – *Fragm. Flor. Geobot. Polonica* **13**(2): 253–259.
- BERNACKI L., BARTOSZEK W. & FIEDOR M. 2001. *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall. – kręcynka jesienna – W: R. KAŹMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 540–542. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- BERNACKI L., BARTOSZEK W., FIEDOR M. & TYC A. 2008. *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall. Kręcynka jesienna – W: Z. MIREK & H. PIĘKOŚ-MIRKOWA (red.), Czerwona księga Karpat polskich. Rośliny naczyniowe, s. 494–496. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- FIEDOR M. & BERNACKI L. 2000. Materiały do atlasu rozmieszczenia oraz stanu zasobów roślin chronionych i zagrożonych rejonu górnośląskiego – PRESS. Część 6. *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall. (*Orchidaceae*) w województwie śląskim i na terenach sąsiednich. – *Acta Biol. Sil.* **35**(52): 177–190.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 99. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- SZEWczyk M. 2003. Interesujące stanowisko kręcynki jesiennej *Spiranthes spiralis* w Paśmie Jaworza (Beskid Wyspowy). – *Chrońmy Przyr. Ojcz.* **59**(3): 80–82.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 1997. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych chronionych w Polsce. s. iv + 100. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

ANNA TYC, *Zakład Taksonomii Roślin i Fitogeografii, Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Kopernika 27, PL-31-501 Kraków, Polska; e-mail: anna.tyc@uj.edu.pl*

Przyjęto do druku: 12.01.2009 r.

Nowe stanowisko *Betula humilis* (Betulaceae) w okolicach Leśnej Podlaskiej (środkowo-wschodnia Polska)

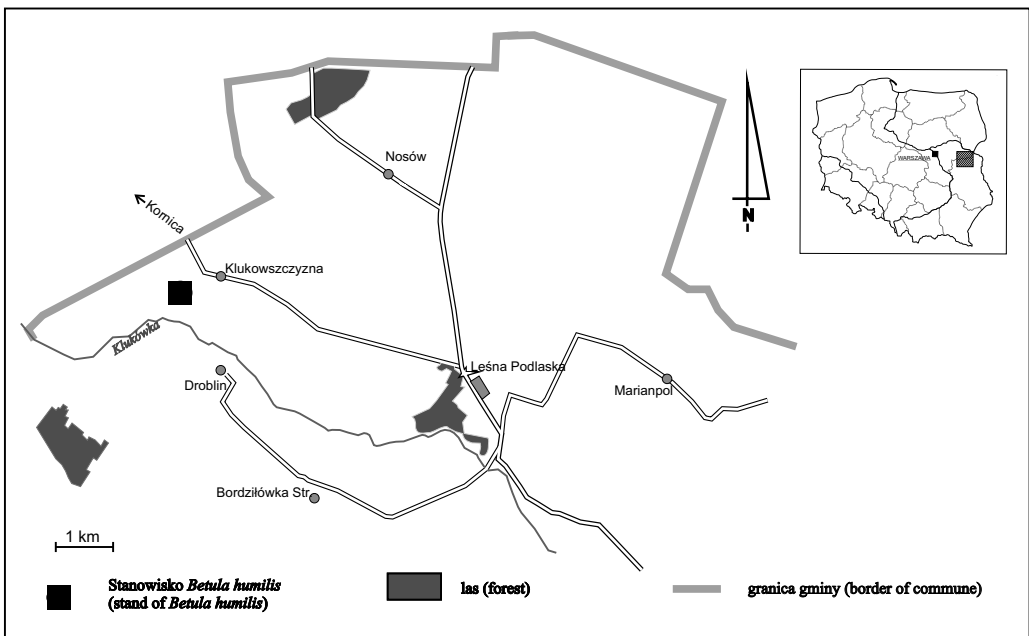
Betula humilis Schrank (brzoza niska) to gatunek subkontynentalny, należący do elementu holarktycznego. W Polsce najliczniejsze stanowiska znajdują się w północnej i wschodniej części kraju (Pomorze Zachodnie, Pojezierze Mazurskie, Podlasie, Lubelszczyzna), gdzie przebiega południowo-zachodnia granica jej zwartego zasięgu (ZAŁUSKI i in. 2001).

Występuje na glebach torfowych oraz torfowo-murszowych o odczynie od kwaśnego po zasadowy (pH od 4 do powyżej 7, optimum od 6 do 7). Jest gatunkiem umiarkowanie światłolubnym, preferującym umiarkowanie chłodne i umiarkowanie ciepłe warunki klimatyczne (ZARZYCKI i in. 2002). Brzoza niska objęta jest ochroną ścisłą (ROZPORZĄDZENIE 2004). Stanowi zagrożony element flory polskiej (ZAŁUSKI i in. 2001 – kategoria EN, ZARZYCKI & SZELĄG 2006 – kategoria V).

Dane dotyczące występowania gatunku na terenie Wysoczyzny Siedleckiej przedstawił FALKOWSKI (2002), zwracając uwagę na silną tendencję spadkową liczebności stanowisk. Na terenie tym brzoza niska zaliczona została do grupy roślin krytycznie zagrożonych CR (GŁOWACKI i in. 2003).

Nowe, nieopisane stanowisko *Betula humilis* znajduje się koło miejscowości Klukowszczyzna w woj. lubelskim, na północno-zachodnim krańcu gminy Leśna Podlaska (kwadrat ATPOL GD20), kilkaset metrów od rzeki Klukówki (Ryc. 1). Według podziału fizyczno-geograficznego (KONDRACKI 2002) obszar ten należy do Równiny Łukowskiej (makroregion Nizina Południowopodlaska). Z tego samego mezoregionu (okolice wsi Romanów, ATPOL GD21) nowe stanowisko brzozy niskiej podaje SIENKIEWICZ-PADEREWSKA (2007).

Populacja brzozy niskiej składa się z 28 płątów o powierzchni po kilka-kilkanaście m² każdy. Większość okazów *Betula humilis* spotyka się w miejscach nasłonecznionych, na granicy zarośli wierzb szerokolistnych *Salicetum pentandro-cinereae* i zbiorowisk ziołoroślowych (związek *Filipendulion*). Brzozie towarzyszy *Salix cinerea* i *S. pentandra*, z mniejszym udziałem *Frangula alnus*. W warstwie ziół dominują gatunki ziołoroślowe (*Veronica*

Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska *Betula humilis*

Fig. 1. Location of *Betula humilis* stand

longifolia, *Lythrum salicaria*, *Lysimachia vulgaris*, *Geranium palustre*, *Valeriana officinalis* i inne gatunki związane z wilgotnymi łąkami, m.in.: *Filipendula ulmaria*, *Ranunculus acris*, *Polygonum bistorta*, *Caltha palustris*, *Mentha arvensis* oraz trawy: *Phleum pratense*, *Poa pratensis*, *Alopecurus pratensis*. Inne gatunki mające znaczny udział w budowie warstwy c to: *Urtica dioica*, *Anthriscus sylvestris*, *Angelica sylvestris*, *Geum rivale*, *Eupatorium cannabinum*, *Galium uliginosum* oraz *Rubus idaeus*, *Frangula alnus*, *Salix cinerea* i *S. pentandra*.

Pozostałe płaty *Betula humilis* zlokalizowane są w obrębie grobli oddzielających doły potorfowe, porośnięte roślinnością torfowisk niskich kwaśnych. Zdjęcia fitosocjologiczne wykonane w bezpośrednim sąsiedztwie brzozy niskiej wykazały obecność krzewów: *Salix cinerea*, *S. pentandra*, *Ribes spicatum* i *Frangula alnus*. Niektóre osobniki *B. humilis* rosną pod okapem drzew (*Betula pubescens* i *Populus tremula*), o zwarciu 20–30%. W warstwie ziół dominują gatunki łąkowe: *Festuca pratensis*, *Phragmites australis*, *Phleum pratense*, *Poa pratensis* oraz *Ranunculus repens*, *Veronica longifolia*, *Lysimachia vulgaris*, *Lythrum salicaria*, *Potentilla anserina*, *Veronica chamaedrys*, *Vicia cracca*, *Anthriscus sylvestris* i *Mentha arvensis*. Ponadto płaty te charakteryzują się dużym udziałem paproci (*Athyrium filix-femina* i *Dryopteris spinulosa*), niskich krzewów (malina, kruszyna, wierzba szara i uszata) i pokrzywy zwyczajnej. Nie zaobserwowano okazów brzozy niskiej o pośrednich cechach morfologicznych z *Betula pubescens* (*B. × warnstorffii* C. K. Schneider) i *B. pendula* [*B. × zabelii* (Dippel) Schelle], co mogłoby świadczyć o zachodzącym procesie hybrydyzacji.

Do najbardziej istotnych zagrożeń należy spadek poziomu wód gruntowych, przyśpieszający wtórną sukcesję w kierunku zbiorowisk wierzb szerokolistnych. Dlatego dla zachowania stanowiska konieczne są zabiegi ochrony czynnej (przerzedzenie krzewów wokół płatów brzozy niskiej oraz zachowanie ekstensywnego sposobu użytkowania okolicznych łąk). Dla ochrony przed mechanicznym zniszczeniem płatów *Betula humilis* konieczne jest wprowadzenie zakazu pozyskiwania torfu z opisywanego terenu. Na obszarze, na którym występuje brzoza niska zaproponowano utworzenie użytku ekologicznego o nazwie Bukowice (KRECHOWSKI i in. 2007).

Summary. A new locality of *Betula humilis* (Betulaceae) in the vicinity of Leśna Podlaska (central-eastern Poland). A new locality of *Betula humilis*, species critically endangered in the Nizina Południowopodlaska region, was found in the vicinity of the Klukowszczyzna village (Leśna Podlaska commune, ATPOL GD20). The stand consists of 28 plots of *B. humilis* of the area of few m² each, dispersed in the peat hollows area. The methods of active protection are necessary to prevent the *B. humilis* population. The main threats to the locality are secondary succession towards shrub and woodland communities, intensified due to fall in the level of ground waters and ceasing of traditional practices of meadow management.

LITERATURA

- FALKOWSKI M. 2002. Brzoza niska *Betula humilis* Schrank na Wysoczyźnie Siedleckiej. – Chrońmy Przyr. Ojcz. **58**(1): 109–114.
- GŁOWACKI Z., FALKOWSKI M., KRECHOWSKI J., MARCINIUK J., MARCINIUK P., NOWICKA-FALKOWSKA K. & WIERZBA M. 2003. Czerwona lista roślin naczyniowych Niziny Południowopodlaskiej. – Chrońmy Przyr. Ojcz. **59**(2): 5–41.

- KONDRACKI 2002. Geografia regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- KRECHOWSKI J., PIÓREK K. & MATEJCZUK G. 2007. Walory przyrodniczo-kulturowe gminy Leśna Podlaska. – W: M. ŻABKA & R. KOWALSKI (red.), Przyroda a turystyka we Wschodniej Polsce, s. 87–97. Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dn. 9.07.2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną. Dziennik Ustaw nr 168 (2004), poz. 1764.
- SIENKIEWICZ-PADEREWSKA D. 2007. Nowe stanowisko brzozy niskiej *Betula humilis* Schrank na Nizinie Południowopodlaskiej. – Chrońmy Przyr. Ojcz. **63**(1): 106–109.
- ZAŁUSKI T., PISAREK W., KUCHARCZYK M. & KAMIŃSKA A. M. 2001. *Betula humilis* Schrank. – W: R. KAŹMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe, s. 79–81. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Red list of vascular plants of Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 9–20. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- ZARZYCKI K., TRZCIŃSKA-TACIK H., RÓŻAŃSKI W., SZELĄG Z., WOLEK J. & KORZENIAK U. 2002. Ecological indicator values of vascular plants of Poland. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland **2**, s. 183. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

KATARZYNA PIÓREK i JANUSZ KRECHOWSKI, *Zakład Botaniki, Instytut Biologii, Akademia Podlaska, ul. Prusa 12, PL-08-110 Siedlce, Polska; e-mail: botanika@ap.siedlce.pl*

Przyjęto do druku: 02.02.2009 r.

Nowe stanowisko *Scopolia carniolica* (Solanaceae) w Beskidach Zachodnich

Scopolia carniolica Jacq. (lulecznica kraińska) jest gatunkiem o rozmieszczeniu środkowo-europejskim. Występuje w Karpatach, górach północnej części Półwyspu Bałkańskiego i w zachodniej części Kaukazu (MEUSEL i in. 1978).

Na obszarze Polski lulecznica jest gatunkiem górskim, reglowym. Rośnie głównie w lasach liściastych z rzędu *Fagetalia* (ZAJĄC 1996), przede wszystkim w południowo-wschodniej części kraju (ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Większość stanowisk zlokalizowana była i jest w Bieszczadach wraz z Pasmem Otrytu (JASIEWICZ 1966; ZEMANEK 1989; ZEMANEK & WINNICKI 1999), notowana była także w Górach Słonnych (ZEMANEK 1980), na terenie Dołów Jasielsko-Sanockich (KNAPP 1869) i w Beskidzie Niskim (KNAPP 1869; ŚWIĘS 1978). W XIX w. podawana była z okolic Pieskowej Skały na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej (BERDAU 1859), gdzie już nie występuje (MICHALIK 1978). Izolowane stanowisko znajduje się na stokach Ociemnego w Pieninach (ZARZYCKI 1981). Rozmieszczenie tego gatunku w polskiej części Karpat przedstawia rycina 1.

Wiosną 2008 r. w południowo-zachodniej części Pasma Radziejowej w Beskidzie Sądeckim znaleziono nieznane dotychczas stanowisko *Scopolia carniolica*. Znajduje się